

2. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього : від 09.12.1948 р. № 995_155. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text (дата звернення: 23.07.2022).

3. Ukraine: civilian casualty update 25 July 2022. *United Nations*. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/07/ukraine-civilian-casualty-update-25-july-2022> (date of access: 26.07.2022).

4. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: Постанова від 14.04.2022 р. № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> (дата звернення: 25.07.2022).

5. The Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu (Trial Judgement), ICTR-96-4-T, International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR), 2 September 1998, available at: <https://www.refworld.org/cases,ICTR,40278fbb4.html> [accessed 27 July 2022]

6. Докази геноциду Росії проти українців: інтерв'ю із учасником трибуналів щодо колишньої Югославії та Руанди. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/henotsyd-dokazy-viyna-rosiyi-proty-ukrayiny/31890768.html> (дата звернення: 23.07.2022).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-72>

**VIOLATION OF INTERNATIONAL LEGAL NORMS
BY THE RUSSIAN FEDERATION IN THE CONTEXT
OF FORCED DEPORTATION OF UKRAINIANS**

**ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ
РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ У КОНТЕКСТІ
ПРИМУСОВОЇ ДЕПОРТАЦІЇ УКРАЇНЦІВ**

Kortukova T. O. Кортукова Т. О.

*Doctor of Philosophy in International Law
Associate Professor at the Department of
International, Civil and Commercial Law
State University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine*

*доктор філософії з міжнародного права,
доцент кафедри міжнародного, цивільного
та комерційного права
Державного торговельно-економічного
університету
м. Київ, Україна*

За оцінками різних джерел російська влада допитала, затримала та примусово депортувала від 900 000 до 1,6 мільйона громадян України, у тому числі 260 000 дітей до Російської Федерації, здебільшого до ізольованих регіонів Далекого Сходу [1]. Численні повідомлення від

українських офіційних і неурядових джерел, а також від приватних осіб у соціальних мережах про примусову депортацію з окупованих територій до Російської Федерації також отримала і місія ОБСЄ [2].

Разом з тим, слід зазначити, що «фільтраційні» операції Російської Федерації полягають у роз'єднанні сімей, конфіскації українських паспортів і видачі російських паспортів з очевидною спробою змінити демографічний склад частини України [1].

Відповідно до міжнародного права депортація цивільного населення є міжнародним злочином. Вперше заборона силового вигнання цивільного населення у «віддалені райони» містилася у статті 23 Кодексу Лібера 1863 року. У 1919 році доповідь Комісії про відповідальність винуватців війни, яку Версальська конференція створила після Першої світової війни, назвала «депортацію цивільних осіб» «порушенням законів і звичаїв війни».

До того ж, згадка про примусове переселення (депортацію) як про воєнний злочин мітилася у Сент-Джеймській декларації 1942 року. Принцип VI Нюрнберзьких принципів Комісії міжнародного права 1950 року підтвердив заборону примусової депортації.

На сьогодні, відповідно до міжнародного гуманітарного права, зокрема, у статті 49 IV Женевської конвенції від 1949 року [3] зазначається, що: «індивідуальне або масове примусове переміщення, а також депортація осіб, які перебувають під захистом, з окупованої території на територію держави-окупанта або на територію будь-якої іншої країни, окупованої чи ні, заборонені, незалежно від їх мотивів». Стаття 147 Женевської конвенції IV підтверджує, що «незаконна депортація або передача особи, яка перебуває під захистом», є серйозним порушенням Конвенції. Стаття 85 Додаткового протоколу I 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року повторює цю норму, щоб підсилити її.

Окрім того, примусова депортація в міжнародному кримінальному праві відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду може бути кваліфікована як злочин проти людяності або як воєнний злочин. Більше того, якщо примусова депортація застосовується до дітей, то такий злочин буде кваліфікуватись як геноцид у вигляді насильної передачі дітей з однієї людської групи у іншу.

Важливою справою у контексті примусової депортації, яка розглядалась в межах Апеляційної палати Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії була справа Стакіча. Зокрема, у цій справі, Апеляційна палата встановила, по-перше, депортація не обов'язково повинна бути постійною. По-друге, депортація має бути примусовою, тобто вона не може бути добровільною. Тим не менш,

примус є відносно низьким стандартом. Як зазначила Апеляційна палата, термін «примусовий», коли він використовується стосовно злочину депортації, не обмежується фізичною силою, але включає загрозу застосування сили чи примусу, наприклад, викликану страхом перед насильством, примусом, затриманням, психологічним гнобленням або жорстоким поведінням владних повноважень проти такої особи чи осіб чи іншої особи або шляхом використання примусового середовища [4].

Нарешті, у міжнародному праві прав людини, зокрема у Протоколі № 4 до Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини передбачається, що ніхто не може бути вигнаний, як індивідуально, так і колективно, з території держави, громадянином якої він є.

Внутрішнє законодавство України, також передбачає кримінальну відповідальність за депортацію та примусове переміщення. В Україні депортація цивільного населення з метою примусової праці є порушенням статті 438 Кримінального кодексу 2001 року. Україна також криміналізує передачу дітей як геноцид у статті 442 Кримінального кодексу 2001 року.

Таким чином, масова примусова депортація українців, яку вчиняє Російська Федерація грубо порушує норми міжнародного та національного права. Зокрема, примусова депортація українців спрямована на знищення української нації. Тому з метою негайного припинення злочинних дій, які вчиняє Російська Федерація, міжнародна спільнота має терміново вжити відповідні дії та притягнути до міжнародно-правової відповідальності Російську Федерацію, а також до індивідуальної відповідальності осіб, винних у вищезазначених злочинах.

Література:

1. Blinken A. Russia's «Filtration» Operations, Forced Disappearances, and Mass Deportations of Ukrainian Citizens. Office of the Spokesperson. 13.7.2022 URL: <https://www.state.gov/russias-filtration-operations-forced-disappearances-and-mass-deportations-of-ukrainian-citizens/>. (дата звернення: 24.07.2022)

2. Benedek W., Bilkova V., Sassoli M. Report on violations of international humanitarian and human rights law, war crimes and crimes against humanity committed in Ukraine since 24 February 2022. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf>. (дата звернення: 25.07.2022)

3. Fourth Geneva Convention relative to the protection of civilian persons in time of war of 12 August 1949 URL: 286

https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.33_GC-IV-EN.pdf. (дата звернення: 24.07.2022)

4. Shmitt M. Deportation of Ukrainian civilians to Russia: the legal framework. 2022 URL: <https://lieber.westpoint.edu/deportation-ukrainian-civilians-russia-legal-framework/>. (дата звернення: 25.07.2022)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-73>

LEGAL ACTS OF THE EU IN THE FIELD OF CIVIL PROTECTION OF THE POPULATION

ПРАВОВІ АКТИ ЄС У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Malimon V. I.   Малімон В. І.

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Public Administration
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Pomfiuk T. M.   Помф'юк Т. М.

*Postgraduate Student at the Department of Public Administration
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

*аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Набрання чинності Лісабонським договором у 2009 році стало наступним після Маастрихтського договору кроком до встановлення та поширення спільних європейських цінностей та принципів урядування для країн Європейського Союзу. Ним було запроваджено основні керівні інституції Союзу, які засновуються на демократичних засадах та яких так потребував розширений його склад. Згідно зі статтею 214 *Лісабонського договору* ЄС взяв зокрема, і низку зобов'язань щодо захисту та надання допомоги жертвам стихійних або техногенних катастроф у всьому світі. Договір передбачає підтримку та координацію систем цивільного захисту держав-членів (стаття 196), а також надає повноваження інституціям ЄС визначати необхідні для цього заходи [5].